

Shledání s mrtvým Josef Helebrant, *30.12.1923 Volkov, † říjen 1993 Lipenec

Bylo to v září 1944 na Dukle, v době bojů před Teodorówkou. Sloužil jsem tehdy jako telefonista u 3. pěšího praporu, můj bratr Jaroslav u smíšeného průzkumného oddílu (SPO). Naši útokem dobyli nepřátelská postavení na okraji Teodorówky, kde se dobře zakopali a dosažená postavení už trvale udrželi. My spojaři jsme za nimi natáhli telefonní linky. Před večerem si mne zavolal náčelník štábu praporu podporučík Metoděj Lemák: „Pepíku! Máš bratra u SPO?“ „Ano pane podporučíku,“ odpověděl jsem neklidně, s nejistotou. „Zde máš jeho doklady! Chceš-li, pojd', ukážu ti jeho hrob.“ Podíval jsem se na bratrovy věci a nevýslovný žal mi sevřel srdce.

Nebylo pochyb — bratrova náprsní taška, v ní vojenská legitimace a známá fotografie z mé rodné obce na Volyni a Válečný kříž, kterým byl bratr před několika dny vyznamenán za úspěšný průzkum... Podporučík Lemák mne zavedl k malému vojenskému hřbitůvku v lese, kde bylo pohřbeno několik našich vojáků, a podle plánu předaného mu pohřební četou ukázal na jeden z hrobů. Poděkoval jsem mu a dlouho zadržované slzy mi zaplavily oči. Jarda, který s takovým nadšením vstoupil do československé armády bojovat za svobodu staré vlasti, který se tolik těšil na návrat do osvobozené země, nedošel — svou svobodnou vlast nikdy nespátí. Takový je už úděl vojáka... Zhotovil jsem pevný březový kříž, označil jej tabulkou se jménem a postavil ho na hrobě. Rodičům jsem o tom raději ani nenapsal. Přišly další krvavé boje. Plnil jsem své úkoly tak, abych pomohl pomstít bratrovu smrt. Krvavá bitva u Medvedzieho. Miny nám každou chvíli přerušovaly telefonní linku.

Odstraňovali jsme v nepřátelské minometné palbě jednu poruchu za druhou, dokud jsem nebyl vážně zraněn střepinami miny, která vybuchla blízko mne. Kamarádi mě odsunuli na obvaziště, odtud jsem se dostal dál do naší týlové nemocnice a nakonec až do sovětské evakuační vojenské nemocnice na Kavkaze, kde mi sověští lékaři vrátili zdraví. Vrátil jsem se z Baku po šesti měsících, těsně před koncem války. Po propuštění z nemocnice jsem dostal krátkou dovolenou. Zajel jsem domů k rodičům. Byli stále ještě zdrceni a hluboce zarmoucení úřední zprávou o Jardově smrti; došla jim před Novým rokem 1945.

Snažil jsem se jim bolest ulehčit. Nebyli přece postiženi jen oni sami. Z naší obce bylo na dvacet padlých, mezi nimi ženatí otcové rodin, kdežto Jarda byl ještě svobodný. Mně samotnému ovšem bylo při vzpomínce na Jardu všelijak... Po uplynutí dovolené jsem s československým vojenským transportem z Rovna odjel do Popradu, kde mě přidělili k náhradnímu pluku mezi rekonvalescenty. Tam mne také zastihl konec války. Přišel červen 1945 a s ním pro nás volyňské Čechy osudové rozhodování, zda zůstat v osvobozené vlasti, pro kterou jsme přinesli tolik obětí, nebo se vrátit na Volyň, která byla třem našim generacím střídavě laskavou matkou v dobách míru i zlou macechou v převratných dobách válečných. Rozhodl jsem se zůstat v Československu a optovat pro československou státní příslušnost. Byl jsem pak odeslán do Žatce k osídlovací vojenské skupině.

Vystoupil jsem z vlaku na nádraží v Žatci a s vojenskou torbou na zádech a s kufříkem v ruce jsem šel nahoru do města hlásit se na velitelství skupiny „Žatec“. Zašel jsem se podívat na náměstí, kde jsem hledal budovu velitelství. Najednou jsem zůstal stát jako solný sloup, kufřík mi vypadl z ruky, proti mně kráčel — můj bratr Jarda! Skutečnost, dvojník, nebo mámení smyslů? Padli jsme si do náručí. „Kde se tu bereš, Pepo?“ zvolal Jarda. Tedy skutečnost! „Já se vracím z Kavkazu z nemocnice, ale ty, Jardo? Vždyť jsem ti postavil na hrobě u Teodorówky kříž...“ „Osudný omyl!“ vysvětloval mi pak bratr v hospodě u piva. „V bojích u Teodorówky jsem byl pomocníkem kulometníka Josefa Schovánka. Němci proti nám podnikli protiútok za podpory těžké minometné palby. Němečtí samopalníci pronikli do naší bezprostřední blízkostí. Náš maxim chrlil dávku za dávkou, přibíl samopalníky k zemi. Zalehli a zasypali nás hustou, ale neměřenou palbou ze samopalů.“

Kulky jako rozvztekané vosy nám bzučely nad hlavami. Jiné nárazem do země zvedaly spršky hlíny. Pálili jsme dál, aby se hitlerovští samopalníci nezvedli ze země, to by byla po nás veta. Náhle

maxim umkl. Zahlédl jsem, jak se Schovánek křečovitě zachvěl a klesl k zemi. Z úst se mu řinula krev. Dostal dávku do prsou. Je s námi konec! — blesklo mi hlavou. Chopil jsem se samopalu a vystřelil několik krátkých dávek. Zahlédl jsem, jak dva němečtí samopalníci, kteří po odmlčení našeho maxima vyskočili a vrhli se s granáty v rukou vpřed, klesli k zemi dříve, než stačili hodit granáty.

V téže chvíli jsem ucítil ostrou bolest v zápěstí, samopal mi vypadl z ruky. To t řetí samopalník vypálil po mně dávku z bezprostřední blízkostí a zasáhl... Tohle je konec — napadlo mě v tu chvíli. Samopalník se však proti mně už neobjevil, ani jeho samopal se víc neozval. Uslyšel jsem pouze jeho výkřik: Mein Gott! Patrně ho zasáhla kulka některého z mých kamarádů. Využil jsem přechodného uklidnění na mém úseku, ovázal jsem si provizorně ruku a pokusil se poskytnout pomoc Schovánekovi. Byl těžce raněn. Trpěl nesnesitelnou bolestí. Sténal: Sbohem, Jardo! Doraz mě, ať se netrápím! Prosim tě, doraz mě! Zachráním tě! Budeš žít! — těšil jsem ho, i když jsem viděl, že veškerá lidská pomoc je zde zbytečná. Ošetřil jsem ho, jak jsem nejlíp mohl, a pokusil jsem se ho odnést do blízkého bunkru našeho SV. Jednou rukou to však nešlo, druhou jsem měl ochromenou.

Němci znovu zaútočili. Viděl jsem, že je zle. Doběhl jsem v palbě do bunkru a hlásil rotmistroví Lošovi, že nepoškozený maxim zůstal bez obsluhy a že u něho leží těžce raněný kulometník Schovánek, kterého jsem nemohl odsunout do bezpečí. Ani jeho, ani maxima. Rotmistr Loš poslal pro raněného svou spojku Tokarčíka. Ten však byl raněn dříve, než se dostal ke kulometu. Schovánek byl už mrtev, proto se raněný Tokarčík záhy vrátil zpět do bunkru. Odešli jsme spolu na praporeční obvažiště, odkud nás po prvním ošetření odsunuli do nemocnice v Poljance. Naši pod tlakem německé přesily dočasně ustoupili. Když jsem ošetřoval raněného Schováka, ztratil jsem u něho náprsní tašku s doklady.

A když příštího dne pěšáci 3. praporu dobyli novým útokem ztracenou pozici, našli moje doklady vedle mrtvého Schováka. Aniž pak pátrali dále, pohřbili jej pod mým jménem a doklady předali na štáb praporu. Tak jsem byl prohlášen za mrtvého... Prošel jsem ještě vyšetřováním. Podezírali mě, že jsem se úmyslně postřelil sám, neboť po mně bylo vystřeleno z bezprostřední blízkostí. Naštěstí jsem měl dokonalé alibi — současně s rukou mi byla prostřelena pažba samopalu. Po vyléčení jsem prodělal chemický výcvik a do konce války jsem pak sloužil u chemické čety. Tak jsem se, jak vidíš, octl dnes zde.“ „Oplakal jsem tě. I rodičet ť doma oplakali, když dostali úřední zprávu o tvé smrti. Dosud ť považují za mrtvého. Proč jsi jim tedy nenapsal, že jsi živ?“ vytkl jsem bratrovi. Abych ti řekl pravdu. Dověděl jsem se, že jsem byl prohlášen za mrtvého. Když mě tedy doma oplakali a smířili se už s tím, nač mě měli oplakávat podruhé, kdybych přece jen padl? Kde jsem měl záruku, že válku přežiji?“ Dal jsem mu za pravdu. „Měli bychom snad poslat rodičům zprávu o šťastném dnešním shledání.“ „Snad telegram. Dopisem to příliš dlouho trvá. Poštovní spojení s Volyní dosud plně nefunguje,“ řekl mi znalecky bratr. „Telegram? Je sice nejrychlejší a nejspolehlivější. Myslím však, že bude líp poslat dopis. Maminka má nemocné srdce. Telegram by ji mohl náhlou radostí zabít!“ namítl jsem. Souhlasil se mnou. Dopis jsme poslali ještě téhož dne.

Podle vyprávění Josefa Helebranta napsal Václav Širc. Dukla věčně živá, str.56. Vydalo Dukelské muzeum ve Svidníku. Košice 1969.